

POSTANOWIENIE SKŁADU SIEDMIU SĘDZIÓW
Z DNIA 20 PAŹDZIERNIKA 2009 R.
I KZP 1/09

Dopuszczalne jest zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego, wydane na podstawie art. 538 § 2 k.p.k.; rozpoznaje je równorzędny skład Sądu Najwyższego.

Przewodniczący: prezes SN L. Paprzycki.

Sędziowie SN: J. Dołty, H. Gradzik, P. Kalinowski, W. Płóciennik, D. Świecki, sędzia SA (del. do SN) B. Skoczowska (sprawozdawca).

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Marka B., oskarżonego z art. 148 § 1 k.k., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 20 października 2009 r., zażalenia obrońcy oskarżonego na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2009 r., o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.

p o s t a n o w i ł utrzymać w mocy zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy, wyrokiem z dnia 30 września 2009 r., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez obrońcę Marka B. od wyroku Sądu Apelacyj-

nego w W. z dnia 12 marca 2008 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 12 listopada 2007 r., uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w częściach dotyczących skazania oskarżonego za przestępstwo określone w art. 148 § 1 k.k. i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Ś. do ponownego rozpoznania.

Bezpośrednio po ogłoszeniu powyższego wyroku, Sąd Najwyższy postanowił na podstawie art. 538 § 2 k.p.k. zastosować wobec Marka B. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres 3 miesięcy, to jest do dnia 30 grudnia 2009 r. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy wskazał, że zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, iż oskarżony popełnił przestępstwo, a z uwagi na to, że oskarżonemu zarzucono popełnienie zbrodni z art. 148 § 1 k.k., istnieje domniemanie potrzeby zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania uzasadnione grożącą oskarżonemu surową karą.

Powyższe postanowienie zaskarżył obrońca Marka B., zarzucając obrazę art. 249 § 1 k.p.k. i art. 257 § 1 k.p.k., przez zastosowanie najsurowszego ze środków zapobiegawczych w sytuacji, gdy dotychczasowe zachowanie oskarżonego nie daje najmniejszych podstaw do obawy o jakiegokolwiek utrudnianie postępowania karnego. Podnosząc ten zarzut obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przed merytorycznym ustosunkowaniem się do zażalenia obrońcy Marka B., konieczne jest jednak rozważenie zagadnienia prawnego, sprowadzającego się do odpowiedzi na pytanie, czy przysługuje zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego o zastosowaniu środka zapobiegawczego, wydane w toku postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy może bowiem stosować środki zapobiegawcze nie tylko w oparciu o przepis art. 538 § 2 k.k. w razie uchylenia wyroku i prze-

kazania sprawy właściwemu sądowi do ponownego rozpoznania, która to sytuacja ma miejsce w niniejszej sprawie, ale również w wypadku, gdy wniesiono kasację na niekorzyść oskarżonego od innego wyroku niż uniewinniający, w oparciu o przepis art. 533 k.p.k. Sąd Najwyższy może również zastosować środki zapobiegawcze wymienione w art. 532 § 2 k.p.k., a więc z wyjątkiem tymczasowego aresztowania i zawieszenia oskarżonego w czynnościach (art. 276 k.p.k.), w wypadku wstrzymania na podstawie art. 532 § 1 k.p.k. wykonania orzeczenia w razie wniesienia kasacji.

Zauważyć należy, że przepis art. 252 k.p.k. dopuszcza możliwość zaskarżenia zażaleniem wszelkich postanowień w przedmiocie środków zapobiegawczych. Jednakże postępowanie kasacyjne, dotyczące nadzwyczajnego środka zaskarżenia, charakteryzuje się wyraźną odrębnością i przepisy rozdziału 55 nie zawierają uregulowań bezpośrednio wskazujących na możliwość ewentualnego zaskarżenia takich decyzji Sądu Najwyższego. Zauważyć jednakże należy, że przepisy zawarte w tym rozdziale, a dotyczące bezpośrednio kasacji, nie wyczerpują regulacji prawnych postępowania w trybie kasacji. Przepis art. 518 k.p.k. statuuje natomiast zasadę odpowiedniego stosowania przepisów działu IX, poświęconego postępowaniu odwoławczemu, jeżeli przepisy rozdziału 55 nie stanowią inaczej. W takiej sytuacji konieczne jest rozważenie, czy stosując zgodnie z treścią art. 518 k.p.k. odpowiednio przepisy postępowania odwoławczego, dopuszczalne jest wniesienie zażalenia na postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego.

Należy wskazać, że w tym zakresie poglądy prezentowane w piśmiennictwie i w praktyce Sądu Najwyższego nie są jednolite, bowiem regulacja prawna tego zagadnienia w przepisach Kodeksu postępowania karnego nie jest jasna i nasuwa trudności interpretacyjne.

Przed wszystkim należy zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2004 r., II KK 168/03, OSNKW 2004, z. 3,

poz. 30, z glosą krytyczną A. Murzynowskiego, OSP 2005, z. 1, poz. 8), w którym wyraźnie stwierdzono, że „zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego wydane na podstawie art. 538 § 2 k.p.k. jest niedopuszczalne z mocy ustawy.” Orzeczenie to było niejako konsekwencją nieprzyjmowania przez niektóre składy Sądu Najwyższego do rozpoznania zażaleń na swoje postanowienia wskazując, że przepisy wprowadzone w art. 426 § 3 k.p.k. o tzw. instancji poziomej nie dotyczą Sądu Najwyższego, bowiem nie podlegają na podstawie art. 518 k.p.k. odpowiedniemu stosowaniu w postępowaniu kasacyjnym. Przeciwno stosowaniu art. 426 § 3 k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym opowiedzieli się również autorzy Komentarza do Kodeksu Postępowania Karnego, pod redakcją P. Hofmańskiego, Warszawa 2004, tom II, s. 552 – 554, którzy w sposób obszerny uzasadnili swoje stanowisko, wskazując m. in., że postępowanie kasacyjne nie jest „postępowaniem odwoławczym”, a rozróżnienie dwóch kategorii orzeczeń w § 2 art. 426 k.p.k., nie pozwala na przyjęcie, iż poprzez art. 518 k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym znajduje odpowiednie zastosowanie art. 426 § 3 k.p.k. Podobne stanowisko, wskazujące na niedopuszczalność zażalenia na postanowienia wydane w trybie art. 538 § 2 k.p.k. zajął J. Grajewski w: J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn: Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Kraków 2006, tom II. Należy jednakże zwrócić uwagę, że autor ten poza wyżej przytoczoną tezą orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2004 r. nie podał własnej argumentacji, a jego stanowisko jest w tym Komentarzu odmienne niż we wcześniejszym opracowaniu, w którym opowiadał się za taką wykładnią językową, która wskazywała na odpowiednie stosowanie art. 426 § 3 k.p.k. do postępowania w trybie kasacji (por. J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta: Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Kraków 2003, tom II s. 302).

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, jak wyżej podano, nie jest jednolite w tym zakresie i niektóre składy tego Sądu dopuszczają zaskarżalność po-

stanowień o zastosowaniu środków zapobiegawczych w postępowaniu kasacyjnym. W tym miejscu konieczne jest wskazanie na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2003 r., V KKN 407/01 (Lex nr 75454), który merytorycznie rozpoznał zażalenie na postanowienie innego równorzędnego składu Sądu Najwyższego o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na podstawie art. 538 § 2 k.p.k., po uchyleniu prawomocnego wyroku w trybie kasacji. Z uzasadnienia tego orzeczenia nie wynika jednakże, jakie argumenty były powodem takiego rozstrzygnięcia. Z postanowienia Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2004 r., V KK 153/03, R-OSNKW 2004, poz. 107, natomiast jednoznacznie wynika, że jego zdaniem skoro w postępowaniu kasacyjnym zgodnie z art. 518 k.p.k. stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu odwoławczym, to ma też zastosowanie art. 426 § 3 k.p.k., dopuszczający zażalenie na postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego. Za odpowiednim stosowaniem art. 426 § 3 k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym opowiadają się konsekwentnie również T. Grzegorzczak w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Kraków 2003, s. 1092 oraz Warszawa 2008 s. 901; S. Zabłocki m. in. w: Postępowanie kasacyjne w nowym Kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny, Warszawa 1998 oraz w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, pod red. Z. Gostyńskiego, Warszawa 2004, tom II, s. 643 i 31–33, a także R. A. Stefański w artykule: Zaskarżalność postanowień w przedmiocie środka zapobiegawczego, zamieszczonym w: Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody, Kraków 2000, s. 472 – 474.

Akceptując powyższy pogląd, Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę uznał, że wykładnia językowa art. 426 § 3 k.p.k., który to przepis powinien być stosowany odpowiednio w postępowaniu kasacyjnym, zgodnie z art. 518 k.p.k., dopuszcza możliwość wniesienia zażale-

nia na postanowienie Sądu Najwyższego, wydane na podstawie art. 538 § 2 k.p.k. Zażalenie takie rozpoznaje równorzędny skład Sądu Najwyższego.

Przepis zawarty w art. 426 § 2 k.p.k. został zredagowany nieprecyzyjnie i to właśnie powoduje wątpliwości, czy w sytuacjach wymienionych w art. 426 § 3 k.p.k. przysługuje „wewnętrzna” droga odwoławcza, wówczas gdy jako sąd odwoławczy orzekł Sąd Najwyższy i wówczas, gdy Sąd ten orzekł jako sąd kasacyjny, a zatem, gdy zgodnie z art. 518 k.p.k. stosuje się odpowiednio przepisy działu IX Kodeksu postępowania karnego.

Nie ulega wątpliwości, że przepis art. 426 § 1 k.p.k. podkreśla dwuinstancyjność postępowania karnego, zastrzegając, iż nie podlegają zaskarżeniu orzeczenia wydane na skutek odwołania, a więc zapadłe w wyniku rozpoznania środka odwoławczego. Środek odwoławczy nie służy także, zgodnie z art. 426 § 2 k.p.k., od innych niż wymienione w § 1 orzeczeń zapadłych w toku postępowania odwoławczego oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy. Jednakże przepis ten zakłada możliwość wyjątków w tym zakresie, na co wskazuje sformułowanie zawarte w tym przepisie „chyba że ustawa stanowi inaczej”. Zdaniem Sądu Najwyższego, sformułowanie § 2 art. 426 k.p.k. jednoznacznie wskazuje, że przepis ten zawiera, w istocie, dwie normy, z których jedna odnosi się do sądu odwoławczego, a druga do Sądu Najwyższego. Zasada, że środek odwoławczy nie przysługuje, „chyba że ustawa stanowi inaczej”, odnosi się więc nie tylko do orzeczeń sądu odwoławczego, ale również do orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w postępowaniu kasacyjnym. Wskazać należy, że ustawa stanowi właśnie inaczej w § 3 tego przepisu. Norma ta określa wyjątki od reguły niezaskarżalności orzeczeń wynikającej z § 2 art. 426 k.p.k. Za stosowaniem przepisu art. 426 § 3 k.p.k. również w postępowaniu kasacyjnym dodatkowo przemawia wyraźne wyłączenie w art. 430 § 2 k.p.k. zaskarżenia do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego postanowienia o pozostawieniu bez rozpoznania przyjętego środka odwoławczego, wyda-

nego przez Sąd Najwyższy. Norma ta byłaby bowiem zbędna, gdyby uznać, że od żadnego rodzaju orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy w toku postępowania odwoławczego nie przysługuje „wewnętrzna” droga postępowania odwoławczego. Z całą mocą należy jednakże podkreślić, że możliwość zaskarżenia postanowień, o których mowa w art. 426 § 3 k.p.k., o przeprowadzeniu obserwacji, o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz o nałożeniu kary porządkowej, odnosi się jedynie do orzeczeń wydanych w Sądzie Najwyższym w toku postępowania kasacyjnego, do którego ma zastosowanie przepis art. 518 k.p.k. Żaden natomiast przepis nie daje podstaw do zaskarżenia postanowień Sądu Najwyższego o zastosowaniu środków zapobiegawczych wydawanych w toku postępowania o wznowienie, prowadzonego na podstawie art. 544 § 2 k.p.k. Ta rozbieżność stanu prawnego między orzekaniem w postępowaniu kasacyjnym i wznowieniowym mogłaby przeczyć założeniu racjonalności ustawodawcy. Jednakże nie może to ograniczać praw oskarżonego w toku orzekania o kasacji, a jedynie wskazywać na potrzebę dokonania stosownych zmian w przepisach zawartych w rozdziale 56, a dotyczących wznowienia postępowania w trybie art. 544 § 2 k.p.k. Nie można nadto pomijać tego, że procedując w tym trybie Sąd Najwyższy orzeka niejako „pierwszoinstancyjnie”, natomiast w sytuacji, gdy Sąd Najwyższy w toku postępowania o wznowienie orzeka jako sąd odwoławczy dopuszczalne jest zaskarżenie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego, podobnie więc jak w toku postępowania kasacyjnego. Sąd Najwyższy, rozpoznając bowiem, zgodnie z art. 547 § 3 k.p.k., apelację od wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania, w którym sąd apelacyjny, uchylając zaskarżone orzeczenie, uniewinnił oskarżonego lub umorzył postępowanie może zastosować w oparciu o art. 538 k.p.k. środek zapobiegawczy, jeżeli uchyli zaskarżony wyrok.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że wniesione zażalenie przez obrońcę Marka B. podlega merytorycznemu rozpoznaniu. Natomiast analiza treści zarzutu oraz uzasadnienie tego zażalenia w kontekście treści zaskarżonego postanowienia Sądu Najwyższego oraz akt sprawy wskazuje, że nie jest ono zasadne.

Należy w pełni podzielić pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w zaskarżonym postanowieniu, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje na duże prawdopodobieństwo, iż Marek B. popełnił przestępstwo. Została więc spełniona przesłanka stosowania środków zapobiegawczych z art. 249 § 1 k.p.k., który stanowi ogólną podstawę stosowania także pozostałych środków zapobiegawczych. Treść zażalenia obrońcy Marka B. pozwala natomiast na stwierdzenie, że skarżący, zarzucając obrazę art. 249 § 1 k.p.k., nie kwestionuje istnienia przesłanek dowodowych, a wywodzi jedynie niezasadność stosowania najsurowszego ze środków zapobiegawczych, na co wskazuje również zarzucana w zażaleniu obraza art. 257 § 1 k.p.k. Odnosząc się do tak postawionego zarzutu należy wskazać, że z treści uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego jednoznacznie wynika, iż tylko stosowanie tymczasowego aresztowania zapewni prawidłowy tok postępowania, wobec grożącej surowej kary pozbawienia wolności oskarżonemu, który nadal pozostaje pod zarzutem popełnienia zbrodni określonej w art. 148 § 1 k.k. Sąd Najwyższy w tym składzie podziela to stanowisko, bowiem charakter stawianego zarzutu czyni, że przesłanka surowości grożącej mu kary jest realna, a nie abstrakcyjna. Wbrew więc zarzutom obrońcy oskarżonego należy stwierdzić, że zostały spełnione przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania wynikające z art. 258 § 2 k.p.k.

W zaskarżonym postanowieniu zostały wskazane nie tylko podstawy stosowania tymczasowego aresztowania, ale również zasadność przedłu-

żenia tego najsurowszego środka zapobiegawczego na wskazany w postanowieniu okres.

Skarżący w swoim zażaleniu nie wskazał żadnej istotnej okoliczności, która mogłaby zmienić stanowisko Sądu Najwyższego.

Rozważając sytuację Marka B., Sąd Najwyższy nie znalazł również podstaw do uznania, że wobec oskarżonego zachodzą okoliczności z art. 259 § 1 k.p.k., które przemawiałyby za odstąpieniem od stosowania tego środka zapobiegawczego.

W tych warunkach nie znajdując podstaw do uwzględnienia złożonego przez obrońcę zażalenia, Sąd Najwyższy postanowił jak wyżej.